

*Samppa-poni klinikalla hoidettavana.
Kuva Salla-Mari Tuorilainen*

Ähkyn lääkkeellinen hoito

Ähky tarkoittaa yleisesti kipua hevosen vatsaontelossa, itse kivun syyt ovat moninaisia.

Ruoansulatuskanavan ongelmista johtuvat ähkyoireet ovat yleensä suoliston tai mahalaukun vaivoja. Mahalaukussa kipua aiheuttavat haavaumat tai mahalaukun "ummetus", impaktio. Suolistoperäistä kipua aiheuttavat tukokset, suolen asennonmuutokset tai tulehdukset. Rajuja kipuoireita esiintyy suolen kiertymisen tai tyräytymisen seurauksena. Ähkyn hoito on lievimmillään kipulääkepistos, lyhyt paasto ja kävelytystä. Nesteytyksen tarve tulee aina arvioida. Suolen kiertymät ja tyrät vaativat nopeaa kirurgista hoitoa eli ähkyleikkauksen, mutta suurin osa ähkystä laukeaa itsestään tai hoituu lääkehoidolla.

Lääkehoito ja nesteytys

Lääkkeelliseen hoitoon voi sisältyä paljon muutakin kuin yksittäinen kipulääkepistos. Tulehduskipulääkkeen lisäksi kipua voidaan hoitaa rauhoitusaineisiin lukeutuvilla aineilla, jotka poistavat kipua tehokkaasti. Kipua lievittäviä aineita voidaan antaa toistuvina pistoksina tai hitaana, jatkuvana tiputuksena suonensisäisesti. Tärkeä osa ähkyn hoitoa on nestehoito, joka usein voi jäädä riittämättömäksi. Esimerkiksi ummetusähkyn taustalla saattaa olla riittämätön juominen kovilla pakkasilla tai tavallista suurempi nes-

teen menetys hikoilemalla kesähelteellä. Kipeä ähkyhevonon ei useinkaan halua juoda, mikä pahentaa nestehukkaa. Hevosen nesteyttämiseksi ei välttämättä riitä yksittäinen letkutuskerta tai yksittäinen nestepussien tiputus suoneen. Tehokkaampi nesteytys onnistuu jättämällä nenämahaletku paikoilleen ja annostelemalla lisää nestettä mahalaukuun parin tunnin välein. Tällaista nestehoitoa voidaan tarvittaessa jatkaa useana päivänä peräkkäin. Fysiologisen nesteen lisäksi voidaan tapauksesta riippuen antaa ummetusta pehmentäviä laksatiiveja.

Aina nesteytys nenämahaletkun kautta ei onnistu, vaan on siirryttävä suonensisäiseen nesteytykseen. Ummetusmassan ollessa suuri voi suoleen pumpatun nesteen aiheuttama lisäpaine kipeyttää hevosta liiaksi. Myöskään ripulissa nestettä ei kannata laittaa ruoansulatuskanavan kautta, sillä se ei imeydy. Suonensisäistä nesteytystä varten hevoselle laitetaan kanyyli, yleensä kaulalaskimoon. Hevonen voi menettää nestettä hyvinkin voimakkaasti ripuloiden tai refluksoiden eli nestemäisen suolensisällön työntyessä takaisin mahalaukuun, mistä sisältö on letkun avulla tyhjennettävä mahalaukun repeämisen ehkäisemiseksi. Tällöin suoneen tiputettavia nesteitä voi kulua vuorokaudessa jopa 100 litraa.

Ummetus yleensä kiitollinen hoidettava

Tyypillinen riittävällä nestehoitolla ja kipulääkityksellä parantuva ähkytila on paksusuolen ummetus. Ummetus on yleensä kiitollinen hoidettava, kunhan hoito aloitetaan ajoissa. Hoitotarve vaihtelee yhdestä tallikäyntikerrasta useampaan hoitopäivään klinikalla tehokkaammassa nesteytyksessä. Pahat ummetukset voivat toki vaatia leikkaushoitoakin. Jos hevosen ähky jatkuu useita päiviä eikä sille voida antaa ruokaa, on energian saannista huolehdittava muulla tavoin. Varsinkaan tiinettä tai imettävää tammaa tai lihavaa ponia ei saa paastottaa useampaa päivää.

Koliitti

Koliitti eli paksu- ja umpisuolen tulehdus voi aiheuttaa hengenvaarallisen voimakkaan ripulin. Aiheuttajia ovat tietyt bakteerit, virukset tai sisäloiset. Bakteereista salmonella voi tarttua muihin eläinlajeihin ja ihmisiin, joten ripuloiva hevonen on syytä eristää.

Koliitin taustalla voi olla myös ruokintavirhe, hiekkakeräymä suolessa tai lääkkeet, kuten tietyt antibiootit ja tulehduskipulääkkeet. Ripulin syynä voi olla myös kasvain tai

Samppa on toipunut täydellisesti ja on palannut normaaliin käyttöön. Poni kisaa koulua, esteitä ja kenttää ihan kuten ennen sairastumistaankin. Kuva Salla-Mari Tuorilainen

tulehduksellinen suolistosairaus IBD. Aiheuttajasta riippumatta koliitissa suoleen erittyy nestettä ja proteiineja. Hevonen on vaisu ja sillä voi olla kipuoireita ja kuumetta sekä proteiinien menetyksestä johtuvaa turvotusta. Ulosteen koostumus vaihtelee löysistä leh-mänlajista voimakkaaseen vesiripuliin. Koliitin hoidon aloittamisella on kiire, varsinkin vakavissa tapauksissa. Verenkierrosta suoleen erittyvä neste voi nopeasti aiheuttaa henkeä uhkaavan nestehukan ja tarvitaan aggressiivista suonensisäistä nestehoitoa. Vakavissa tapauksissa proteiinien menetys on korvattava plasmalla tai plasmankorvikkeella. Suolistossa olevat bakteerit pystyvät läpäisemään tulehtuneen suolenseinämän helpommin, jolloin bakteerimyrkkyjä eli toksineja pääsee verenkiertoon aiheuttaen niin sanotun endotoksemian, joka voi edelleen aiheuttaa esimerkiksi kaviokuumeen. Nämä jälkitaudit vaativat oman hoitonsa.

Paksusuolen hiekkakeräymä aiheuttaa ärsytystä suolessa, mikä näkyy vetisinä ulosteina normaalin ulosteen lisäksi. Hevonen voi olla ärtyisä tai haluton liikuttaessa ja sillä voi olla vaihtelevia kipuoireita. Suurissa hiekkakeräymissä on jopa suolen repeämisen riski. Hiekkakeräymän poistaminen voi vaatia päivittäin toistuvia letkutuksia, mitkä on helpoin ja turvallisin toteuttaa sairaalassa valvotuissa olosuhteissa.

Hevossairaaloissa ja –klinikoilla voidaan siis hoitaa ähkyjä tehokkaasti muillakin keinoin kuin leikkaamalla. Riippuu aina tapauksesta ja ähkytyypistä, päädytäänkö lääkkeelliseen vai leikkaushoitoon. Jos ähky ei ala helpottua yhdellä eläinlääkärin hoitokerralla, kannattaa harkita lisätutkimuksia ja jatkohoitoa sairaalassa. Lieväkin ummetus voi ilman riittävän tehokasta hoitoa kehittyä vakavammaksi ja pitkällisemmäksi, jopa henkeä uhkaavaksi ähkyksi.

Riikka Rusanen
Hevossairauksien erikoiseläinlääkäri
Savon eläinsairaala

Samppa-tamma selvisi säikähdyksellä

Viime syksynä, pakkasten jo alettua, karkailua harrastava Samppa-tamma oli karannut tarhastaan viereiselle pellolle jättäen vielä alla olevan varsansa tarhaan.

Omistaja Salla-Mari Tuorilainen huolestui, kun tamma ei sisälle karsinaan otettua alkanutkaan syödä vaan makoili, mitä se ei yleensä tee ihmisten läsnä ollessa.

- Poni oli ilmeisesti syönyt karkureissullaan jotain sille sopimatonta, Salla-Mari kertoo.

- Poni on jo 21-vuotias ja ollut meillä viimeiset seitsemän vuotta. Koko sen ajan se on ollut ihan terve, hän jatkaa.

Omistaja tavoitti puhelimitse päivystävän eläinlääkärin, jonka ohjeiden mukaisesti ponille annettiin parafiiniöljyä ja kotoa löytynyttä kipulääkettä.

- Ponia taluteltiin ja sen vointi koheni, mutta seuraavana yönä alkoi tilanne taas huonontua ja ponilla alkoi voimakas ripuli, Salla-Mari muistelee

Aamulla ponin käytyä taas makoilevaksi ja vaisuksi sen kanssa lähdettiin Savon eläinsairaalan klinikalle Hingunniemeen. Ähkyhoidon jälkeen ponin vointi oli parempi, mutta kääntyi illalla uudelleen huonommaksi, joten poni tuotiin takaisin klinikalle, minne se jäi sairaalahoitoon loppuviikoksi.

- Opiskelen ratsastuksenohjaajaksi Hingunniemessä, joten pääsin klinikalle katsomaan Samppaa päivittäin, Salla-Mari kertoo.

Klinikalla ponilla todettiin koliitti eli paksusuolentulehdus.

- Koliittia on syytä epäillä, jos ähkyoireisiin liittyy ripulia, vai-suutta, kuumetta ja tiettyjä muutoksia verinäytteissä, Samppaa hoitanut eläinlääkäri Riikka Rusanen kertoo.

- Diagnoosin tekemisessä auttaa myös suoliston ultraäänitutkimus, jossa voidaan todeta muutoksia suolenseinämän paksuudessa ja liikkeessä.

Koliitin taustalla voivat olla muun muassa suolistolaiset, tietyt bakteerit tai niiden toksinit tai epäsojiva rehu, kuten Sampan tapauksessa epäiltiin käyneen.

- En ollut ennen kuullut tällaisesta ähkyjen ryhmään kuuluvasta sairaudesta ja sen vakavuudesta, kertoo Salla-Mari.

Kotiutumisen jälkeen hoito-ohjeisiin kuului runsas juottaminen, mikä olikin haasteellista, koska poni ei pidä melassivedestä.

- Parhaaksi konstiksi osoittautui ”Selected-pirtelö”, joka oli höystetty omenanpaloilla, vinkkaa Salla-Mari nesteytyskikkaansa. Uloste kiinteytyi noin viikon kuluessa.

- Varsa oli jo onneksi vieroittumassa ja selvisi pienestä ikävästä huolimatta emän sairaalareissun ajan hyvin toisen samanikäisen varsan ja sen emän avustuksella, omistaja kertoo.

Samppa on toipunut täydellisesti ja on palannut normaaliin käyttöön. Poni kisaa koulua, esteitä ja kenttää ihan kuten ennen sairastumistaankin.

- Olen tosi onnellinen, että tamma parani vaikka välillä näytti jo tosi pahalta, Salla-Mari toteaa helpottuneena.

Terhi Simonen-Jokinen
Savon eläinsairaala